

بررسی شیوع استعمال سیگار در دانش آموزان پسر سال سوم

دبیرستانهای شهر خلخال سال ۱۳۷۸

یوسف حمیدزاده اربابی، میر محمد حسینی آهق

اعضاء هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

چکیده:

مقدمه: استعمال سیگار عوارض جسمی، روانی و اجتماعی فراوانی دارد. از آنجاکه قدم اول در برنامه ریزی مبارزه با استعمال سیگار، تعیین وضعیت افراد جامعه از نظر سیگاری یا غیر سیگاری بودن می باشد لذا این بررسی با هدف تعیین شیوع استعمال سیگار در دانش آموزان پسر سال سوم شهر خلخال در سال ۱۳۷۸ انجام گردید.

روش کار: این بررسی یک مطالعه توصیفی - مقطعی بود که تعداد ۲۶۰ نفر از میان ۹۶۲ نفر دانش آموز به صورت تصادفی ساده انتخاب گردیدند و ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه تنظیمی بود. در تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی استفاده شد.

یافته ها: یافته ها نشان داد که ۶۰٪ دانش آموزان سیگار کشیدن را تجربه نکرده، ۱۰۴ نفر (۴۰٪) از آنان حداقل یکی دو بار سیگار کشیدن را تجربه کرده بودند و از ۱۰۴ نفر نیز ۲۶ نفر (۲۵٪) قبلاً تجربه کرده ولی در زمان مطالعه سیگار نمی کشیدند ۴۸ نفر (۴۶/۲٪) گاه گاهی کشیده و ۱۸ نفر (۱۷/۳٪) اغلب اوقات می کشیدند و ۱۲ نفر (۱۱/۵٪) نیز به سیگار کشیدن عادت داشته که در کل، ۳۰٪ دانش آموزان مورد پژوهش، سیگاری بودند. نتیجه گیری: استعمال دخانیات در بین دانش آموزان از شیوع بالایی برخوردار بود.

واژه های کلیدی: شیوع، سیگار، دانش آموزان، خلخال

مقدمه:

مصرف سیگار در بین دانش آموزان رواج پیدا کرده است و این مسأله به عنوان یک آسیب اجتماعی، سلامت دانش آموزان را مورد تهدید قرار می دهد (۱). همینطور اخبار، روزنامه ها و مجلات مختلف، حاکی از افزایش شیوع مصرف سیگار در بین دانش آموزان میباشد. برای مثال، انجمن مبارزه با سرطان آلمان اعلام کرد که ۱۵٪ نوجوانان ۱۴ ساله و ۳۰٪ افراد ۱۷ ساله در این کشور سیگار می کشند در یک همه پرسی که توسط روزنامه

اعتیاد به سیگار علاوه بر عوارض جسمانی و روانی برای فرد، سلامت جامعه را نیز از نظر فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مورد تهدید قرار می دهد. استعمال دخانیات، یکی از بزرگترین عواملی است که به سلامت و بهداشت فردی، عمومی و مصالح انسانی و در نهایت سلامت جامعه زیان می رساند. براساس گزارشهای مناطق مختلف آموزش و پرورش کشور،

روش کار

- این مطالعه از نوع توصیفی - مقطعی بود. جامعه مورد پژوهش ۹۶۲ نفر دانش آموز شاغل به تحصیل در سال سوم متوسطه (۷۷-۷۸) دبیرستانهای شهر خلخال بود. پس از تنظیم پرسشنامه و تعیین اعتبار محتوای آن، جهت نمونه گیری به دبیرستانهای پسرانه مراجعه نموده و با استفاده از روش نمونه گیری تصادفی ساده، در چند نوبت نمونه گیری انجام شد. داده های پرسشنامه طبق کدبندی قبلی، استخراج گردید و عملیات آمار توصیفی (فراوانی نسبی و درصد آن و...) روی آنها اجرا گردید.

یافته ها:

در خصوص تجربه سیگار کشیدن یا نکشیدن ۱۵۶ نفر (۶۰٪) اعلام کردند که سیگار کشیدن را تجربه نکرده اند و ۱۰۴ نفر (۴۰٪) اعلام کردند حداقل یکی دوبار سیگار کشیدن را تجربه کرده اند.

جدول (۱): توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانش آموزانی که حداقل یکی دوبار سیگار کشیدن را تجربه کرده اند را نشان می دهد

وضعیت دانش آموزان برحسب نحوه تجربه	تعداد	درصد
۱- قبلاً چندین بار تجربه کرده ولی فعلاً نمی کشد	۲۶ نفر	۲۵٪
۲- گاه گاهی هوس می کند چند پک بزند	۴۸ نفر	۴۶٪/۲
۳- اغلب اوقات سیگار می کشد	۱۸ نفر	۱۷٪/۳
۴- به کشیدن سیگار عادت کرده است	۱۲ نفر	۱۱٪/۵
جمع	۱۰۴ نفر	۱۰۰٪

۱۰۴ نفر از دانش آموزان حداقل یکی دو بار سیگار

یو.اس. تودی^(۱) انجام گرفته مشخص شد که از هر ۱۰ نفر دانش آموز دبیرستانی در آمریکا، ۷ نفر سیگار کشیدن را تجربه کرده اند. شیوع استعمال دخانیات در میان دانش آموزان دبیرستانهای آمریکا از سال ۱۹۹۱ از ۲۷/۵٪ به ۳۳/۸٪ در سال ۱۹۹۵ افزایش یافته است (۲). ۲۹٪ نوجوانان و جوانان ۱۹ - ۱۵ ساله کانادایی سیگاری میباشند (۳). طبق یک بررسی مشخص شد که ۱۷٪ دانش آموزان روستاهای ریاض سیگاری هستند (۴). یک بررسی بر روی دانش آموزان کلاس هشتم در آمریکانشان داد که ۳۶٪ آنان طی روزهای اخیر از سیگار، الکل و یا مواد مخدر استفاده کرده اند (۵). در سال ۱۳۶۹، سهرابی و همکارانش نشان دادند که ۱۰٪ دانش آموزان پسر دبیرستانی در ایران سیگاری هستند که از این تعداد ۱/۸٪ خود را معتاد به سیگار معرفی کرده اند (۱). در تحقیق دیگر مشخص شد که ۳۰٪ دانش آموزان پسر دبیرستانهای رشت از سیگار استفاده می کنند که از این تعداد، ۹٪ بیان کرده اند که به سیگار عادت کرده اند (۶) و طبق تحقیق دیگر، ۲۲٪ دانش آموزان دبیرستانهای شمال تهران به نوعی با سیگار در ارتباط هستند (۷). با توجه به این آمار، مبارزه با دخانیات یک امر واجب و حیاتی است و بایستی یک اولویت مهم بهداشتی در تمام کشورهای جهان باشد (۸). قدم اول در برنامه ریزی برای مبارزه با استعمال دخانیات و قطع سیگار در جامعه، تعیین وضعیت رفتاری افراد سیگاری و نیز تعیین تعداد افراد سیگاری در جامعه می باشد (۹). بعبارتی، اجرای طرحهای تحقیقاتی بمنظور شناخت وضعیت اپیدمیولوژیک مصرف سیگار و بهره گیری از آن جهت تدوین استراتژی موثر و مناسب برای مبارزه با استعمال دخانیات ضروری می باشد (۱۰). پژوهش حاضر با هدف تعیین میزان شیوع استعمال سیگار در بین دانش آموزان پسر سال سوم دبیرستانهای شهر خلخال به اجرا در آمد.

جدول (۳): توزیع دانش‌آموزان مورد پژوهش براساس دوره تحصیلی شروع سیگار در گروه سیگاری

دوره تحصیلی شروع سیگار	تعداد	درصد
بدون پاسخ	۱۵ نفر	۱۴/۴٪
دوران ابتدایی و راهنمایی	۴۸ نفر	۴۶/۴٪
اول دبیرستان	۲۱ نفر	۲۰/۲٪
دوم دبیرستان	۱۲ نفر	۱۱/۵٪
سوم دبیرستان	۸ نفر	۷/۷٪
جمع	۱۰۴ نفر	۱۰۰٪

همانطور که ملاحظه می‌گردد با افزایش دوره تحصیلی، تعداد شروع کننده سیگار کاهش می‌یابد و این امر نشان می‌دهد که بیشتر دانش‌آموزان در دوران ابتدایی و راهنمایی سیگار کشیدن را شروع کرده‌اند و تا دبیرستان نیز به طور مرتب به آن افزوده شده است.

در خصوص سؤال مربوط به زمان و مکان سیگار کشیدن؛ یافته‌ها نشان می‌دهد که ۵۷ نفر (۵۴/۸٪) در جمع دوستان و رفقای صمیمی، ۴۳ نفر (۴۱/۴٪) در هنگام تنهایی، ۲۲ نفر (۲۱/۲٪) در مسیر مدرسه، ۵۲ نفر (۵۰٪) در مناسبت‌های خاص مثل عروسی، ۱۶ نفر (۴/۱۵٪) هنگام عصبانیت، ۲۵ نفر (۱۹/۱٪) هنگام تماشای فیلم ویدئویی یا تماشای تلویزیون، ۶۲ نفر (۵۹/۶٪) به دور از چشم پدر و مادر و بستگان و به صورت مخفیانه، ۲۱ نفر (۲۰/۲٪) پس از صرف غذا، ۲۲ نفر (۲۱/۲٪) در همه جا و هر زمان که نیاز باشد سیگار می‌کشند.

در خصوص سؤال مربوط به نحوه تامین پول سیگار، ۶۴٪ گفته‌اند که از پول جیب‌خرجی خود و دوستانشان و ۱۵/۴٪ از پس‌انداز و مزدکار خودشان تهیه کرده‌اند.

بحث

یکی از اولین اقدامات در راه برنامه‌ریزی برای مبارزه

کشیدن را تجربه کرده‌اند که از این تعداد، ۷۸ نفر سیگار کشیده و ۲۶ نفر پس از تجربه سیگار کشیدن را کنار گذاشته‌اند. در کل، شیوع سیگار کشیدن در بین افراد مورد پژوهش ۳۰٪ تعیین گردید یعنی از هر ۱۰ نفر دانش‌آموز مورد پژوهش، ۳ نفر سیگاری بودند.

در خصوص سن شروع سیگار کشیدن در گروه سیگاری؛ یافته‌ها نشان می‌داد که ۱۵ نفر (۱۴/۴٪) از سنین زیر ۱۰ سالگی، ۵۰ نفر (۴۸/۱٪) از سنین ۱۱ تا ۱۵ سالگی و ۲۴ نفر (۲۳/۱٪) از سنین ۱۶ سالگی و بعد سیگار کشیدن را شروع کرده‌اند (جدول ۲).

جدول (۲): توزیع فراوانی مطلق و نسبی دانش‌آموزان گروه سیگاری براساس سن شروع سیگار کشیدن

سن اولین تجربه سیگار کشیدن	تعداد	درصد
بدون پاسخ	۱۵ نفر	۱۴/۴٪
زیر ۱۰ سالگی	۱۵ نفر	۱۴/۴٪
۱۱-۱۵ سالگی	۵۰ نفر	۴۸/۱٪
۱۶-۱۸ سالگی	۱۹ نفر	۱۸/۳٪
۱۹ سالگی و بالاتر	۵ نفر	۴/۸٪
جمع	۱۰۴ نفر	۱۰۰٪

در خصوص سؤال مربوط به تعداد سیگار مصرفی در شبانه روز؛ یافته‌ها نشان می‌دهد که ۱۳ نفر پاسخ نداده‌اند، ۴۳ نفر (۴۱/۴٪) تعداد ۱-۲ نخ، ۲۳ نفر (۲۲/۱٪) تعداد ۳-۵ نخ، ۱۶ نفر (۱۵/۴٪) مقدار ۸-۶ نخ و ۹ نفر (۸/۶٪) بیش از ۹ نخ در شبانه روز سیگار می‌کشیدند.

در خصوص سؤال مربوط به دوره تحصیلی شروع سیگار کشیدن؛ ۴۸ نفر (۴۶/۲٪) در دوره ابتدایی و راهنمایی، ۲۱ نفر (۲۰/۲٪) در سال اول دبیرستان، ۱۲ نفر (۱۱/۵٪) در سال دوم و ۸ نفر در سال سوم دبیرستان سیگار کشیدن را شروع کرده‌اند (جدول ۳).

متأسفانه حدود ۲۷ - ۲۵٪ پدران، ۲۵-۲۲٪ برادران، حدود ۳۰٪ مادران، خواهران و مادرزگها سیگاری بودند. و این امر نشان میدهد که در منطقه مورد پژوهش (خلخال) متوسط شیوع سیگار کشیدن در بزرگسالان تقریباً ۲۷٪ است که این یافته تقریباً مشابه شیوع در اروپاست (۲۸٪) ولی نسبت به نتایج تحقیقات ملک افضلی و احمدزاده پایین تر است (۳۲٪).

پیشنهادهات:

تدوین کتب درسی مناسب در مورد مضرات مصرف سیگار و تأثیر آن در اعتیاد به مواد مخدر و الکل برای سطوح ابتدائی (پنجم)، دوره راهنمایی (اول راهنمایی)، متوسطه (اول دبیرستانی) و تمام رشته‌های دانشگاهی و موسسات آموزش عالی و اجباری نمودن تدریس آن همانطور که در کشور ژاپن اینکار انجام می‌گیرد.

تشکیل جلسات آموزشی توسط متخصصان علوم پزشکی برای الگوهای جامعه از قبیل معلمان، هنرمندان، ورزشکاران، روحانیون، و... ارائه آموزش در خصوص عوارض فردی، خانوادگی، فرهنگی، اجتماعی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی استعمال دخانیات، بیان مضرات گوناگون سیگار در رسانه‌های گروهی و همگانی مثل صدا و سیما، مطبوعات و کلا" بسیج کردن رسانه‌ها و مطبوعات به چاپ عوارض سیگار.

تشکر و قدر دانی

در پایان، از اعضای شورای پژوهش دانشگاه علوم پزشکی اردبیل بویژه از مدیریت محترم پژوهش، از مسولان آموزش و پرورش استان اردبیل و شهرستان خلخال و روسای دبیرستانهای خلخال و از دانش‌آموزانی که صادقانه به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند و همینطور از همکاری آقای حسینی آهق و خانم میرزائندی کمال تشکر را می‌نمایم.

با استعمال دخانیات، جمع آوری اطلاعات مورد نیاز از گروههای هدف می‌باشد و گزارشهای دریافتی حاکی از افزایش میزان شیوع مصرف سیگار در بین دانش‌آموزان می‌باشد. در این تحقیق، علاوه بر تعیین شیوع، نظرات دانش‌آموزان در زمینه وظایف خانواده‌ها و جامعه برای مبارزه با سیگار نیز جمع آوری گردید. همانطوریکه ملاحظه گردید میزان شیوع مصرف سیگار در افراد مورد پژوهش ۳۰٪ تعیین گردید که مشابه یافته خانم سیام (۳۰٪) می‌باشد در حالیکه نسبت به برخی از یافته‌ها کمتر (دبیرستانهای رشت (۳۳/۸٪) و آمریکا (۳۶) و نسبت به برخی تحقیقات مانند پورکاظمی، سهرابی و الفاریس بیشتر می‌باشد. به نظر می‌رسد که عوامل متعددی باعث این افزایش گردیده است که میتوان به مواردی مانند نبود امکانات تفریحی، هنری، ورزشی، آموزشی؛ ضعف اراده و نداشتن اعتماد به نفس؛ عدم آگاهی از مضرات سیگار؛ بیکاری؛ کنجکاوی و میل به تجربه؛ رفت و آمد با دوستان سیگاری؛ مشکلات درسی و خانوادگی؛ و از روی هوس؛ سخت‌گیری والدین و جامعه؛ احساس بزرگی و غرور؛ خلاصی از ناراحتی و تسکین درد و... اشاره کرد. در خصوص سن شروع سیگار کشیدن، یافته‌های پژوهش تا حدود زیادی با نتایج جهانی هم خوانی دارد (مثلاً در چین ۱/۴ قبل از ۲۰ سالگی، در هند ۲/۳ قبل از ۲۰ سالگی، در شیلی بیش از ۵۰٪ افراد در سنین نوجوانی و در آمریکا ۳۰٪ قبل از فارغ‌التحصیل شدن از دبیرستان سیگار کشیدن را شروع کرده‌اند (۴) و این امر گرایش نوجوانان و جوانان به سیگار را نشان میدهد و بایستی به این مسأله توجه داشت که در دوران تحصیل بویژه در شروع دوره راهنمایی و دبیرستان، دانش‌آموزان را با انواع خطرات و عوارض فردی، خانوادگی و اجتماعی - اقتصادی سیگار آشنا کرد. از آنجا که هر چه سنین استعمال دخانیات پایین تر باشد ترک کردن آن نیز در آینده مشکل خواهد بود (۱ و ۳) توجه و عنایت ویژه و عزم ملی را در این خصوص طلب می‌نماید.

منابع

- ۱- سهرابی، ف. و همکاران؛ مسأله سیگار در آینه تحقیق، بررسی عوامل موثر در گرایش دانش آموزان به سیگار؛ انتشارات مدرسه؛ چ. اول. ۱۳۶۹.
- 2- Irribarren C. et al: Effects of cigarsmoking on the Risk of cardiovascular Diseases, COPD and cancer in Men : jun 10 : 1999 : the New. Eng . j. med 340 .P P. 1773-7
- ۳ - روزنامه اطلاعات.
- 4- Al- Faris, E.A et al: Smoking Habits ofsecondary school Boys in Rural Riyladh: Public Health; 1995, 109:47-55
- ۵ - روزنامه کیهان
- ۶- سیام، ش؛ بررسی میزان آگاهی، عقاید و رفتار دانش آموزان پسر دبیرستانهای شهر رشت درباره سیگار؛ مجله بهداشت جهان، ش. ۳؛ سال ۱۰؛ ۱۳۷۵.
- ۷- پور کاظمی؛ ل؛ سیگار، سگته و سرطان؛ انتشارات ناهید، ج. اول؛ ۱۳۷۴.
- ۸- بخش علمی شکت پخش داروئی فردوس؛ مبارزه با دخانیات، ۱۳۶۹.
- 9- Arcitis C.P. et al: Campaigns againtsmoking, compliance and result; J: Anticancer Res. jan. 1994, 14 (13), P. 283-8
- ۱۰- ملک افضلی؛ ح. و احمدزاده، ف؛ بررسی وضعیت استعمال دخانیات در ساکنین کوی سیزده آبان مجله طب و تزکیه، ش. ۳۱؛ زمستان ۱۳۷۷؛ ۵۰ - ۴۸.